

Ermeni Meselesine Yaklaşım Hatalarımız; Tehcir ve Soykırım Kavramları Işığında 1915 Tarihli Kararnâme

Ahmet Akgündüz*

Özet

Ermeni meselesi, İslam âleminde ve Gayr-i Müslim dünyada yeterince bilinmemekte veya yanlış bilinmektedir; Avrupa ve Amerika'daki Türk nesilleri tarafından maalesef bilinmemektedir; Türkiye'de ise özellikle İslâmî yönü itibariyle ele alınmamıştır ve nihayet bilim adamlarının birçoğu dahi hukuki ve İslami tabliileri açısından bilmemektedirler. Ermeni Meselesi, neredeyse bir buçuk asır önce kucacağımızda bulduğumuz, bugüne kadar da taşımak zorunda olduğumuz bir meseledir. Muhatablarının dışında pişirilen ve geliştirilen bu sorun, bin yıldır birbirine el kaldırmamış iki milleti bıçak sırtı gibi ikiye ayırmış, sönmeyen bir kin ve düşmanlık ateşini yakmıştır.

Ermeni iddiaları Ermeni millete hiçbir şey kazandırmamıştır. İddialarının hiç biri de gerçekleşmemiştir. Ermeniler 1878'den beri elde ettikleri kazanımları bir besap etmelidirler. Elde var sıfır. Ermeni terör örgütleri Taşnak ve Hınçak kendi millete hiçbir şey veremediği gibi Ermeni milletinin var olan kazanımlarını, buhur ve sükânlarını da kay-

betmişlerdir. Osmanlı Devleti'nin ve ardından Türkiye Cumhuriyeti'nin ise boğuşmak zorunda olduğu bir problem olarak devam etmiştir. Her iki tarafın da sadece kayıpları vardır, geride bıraktığı gözyaşları vardır, binlerce ailenin dramları vardır, yetim ve öksüz kalan yavrularımızın feryat ve figanları vardır.

Biz bu makalemizde temel olarak şu konuları tartışacağız ve tablil edeceğiz: yüzyılı geçen bu problem karşısında, millet ve devlet olarak bizim hatalarımız nelerdir? Özellikle gayr-ı Müslimler, neden tehcir kavramını soykırım olarak vassıflandırmaktadırlar? 1000 yıla yakın temel hukuk sistemimiz olan İslam Hukukunda ve tabii neticesi olarak Müslüman Milletimizin kurduğu devletlerde, soykırım söz konusu olabilir mi? Nibâyet 1915 tarihli Tehcir Kararnâmesi neleri söylüyor?

Bu soruları cevaplandıracağımız makalemizde, hem İslam Hukuku kaynaklarını ve hem de Osmanlı Arşiv belgelerini kullanacağız.

Anahtar Kelimeler; Ermeni, Soykırım, Tehcir, Celâ, Taşnak, Hınçak, Genocide, müsl, Kürt, terör, iskân siyâseti, Nadiroğulları, İslam Hukuku, Tehcir Kararnâmesi, Genocide, Holocaust, Masacre. Arap, 1915 tarihli Tehcir Kararnâmesi, Savaş Hukuku, Barış Hukuku, Bağy Suçu.

1. Ermeni Meselesine Yaklaşım Hatalarımız

1.1. Ermenilerle Neden Anlaşamıyoruz?

Bütün dünyada tartışılmaya devam eden Ermeni meselesinde bizim ile Ermeniler arasındaki en önemli anlaşmazlık noktaları şunlardır ve bu problemlerin çözülmesi de çok zor gözükmektedir:

Birincisi; Bizim ve Ermenileri destekleyenlerin *deportation, exile, genocide, tehcir* ve benzeri kelimelerde ve terimlerde anlaşamayışımızdır. Tamamen İslam Hukukuna has terimler olan *tehcir* ve *celâ* kelimeleriyle *genocide* ve *holocaust* terimleri kasten birbiri-

(*)

ne karıştırılmaktadır. Osmanlıların Hz. Peygamberin Medine'den Yahudileri Kur'an'ın emriyle zorla başka bir Arap Yarımadası şehrine sürgün etmesi esas alınarak yapılan ve tamamen ülke içi sürgün demek olan tehcir ve celâ ile Birleşmiş Milletlerin suç saydığı soykırım demek olan genocide ve holocaust terimleri birbirine karıştırılmaktadır. Hâlbuki Osmanlı Devleti, tarihi boyunca, kamu yararı gerektirdiği zaman bazı Türkmen, Arap ve Kürt kabilelerini de mecburi iskâna tabi tutmuş yani tehcir etmiştir. Rumeli'ye yapılan sürgünlerle alakalı Ömer Lütfü Barkan'ın akademik araştırmaları bunun şahididir. Ama Batılılar ve Ermeniler, bazıları tehcirin ve mecburi iskânın ne demek olduğunu bilmelerine rağmen, siyasi olarak destekledikleri Ermeniler lehine genocide kelimesini ısrarla Ermeni soykırımı tarzında literatüre geçirmeye çalışmışlardır.

2 *İkincisi;* Ermenilerin iddialarını isbat edecek deliller konusunda da anlaşamamaktayız. Türkiye bütün imkânlarıyla Osmanlı Arşivlerini açtığı, 1915'ten sonra kurulan uluslararası mahkemelerin ve komisyonların bütün verilerini ortaya koyduğu ve hatta bu konuda İngiliz, Rus ve hatta Amerikan arşivlerini de devreye soktuğu halde, Ermeniler ve onları destekleyenler, Ermenistan'daki arşivleri açmadıkları gibi, Ermenilerin Müslümanlara uyguladığı katliam resimlerini ve belgelerini tam tersi gaye ile çarpıtmaya devam etmektedirler. Bu konuda en basit misal Ermeni nüfusu ile alakalı araştırmalardır. Birçok araştırmacının orijinal kaynaklara inerek ortaya koydukları belgeler, Ermeni nüfusunun bütün Osmanlı Devletinde 1.300.000'i geçmediğini ortaya koyduğu halde, hala 1,5 ila 2 milyon Ermeninin katledildiği iddialarını ileri sürmeye devam etmektedirler.

Bu anlaşmazlıklar, sadece Ermeniler ile Türk Milleti arasında değildir; maalesef Avrupa ve Amerika toplumları genelde, çoğunlukla da kasıtlı olarak Ermenileri desteklemektedir. Ayrıca cehâletten dolayı Müslüman toplumlar da aynı hatalara düşmek-

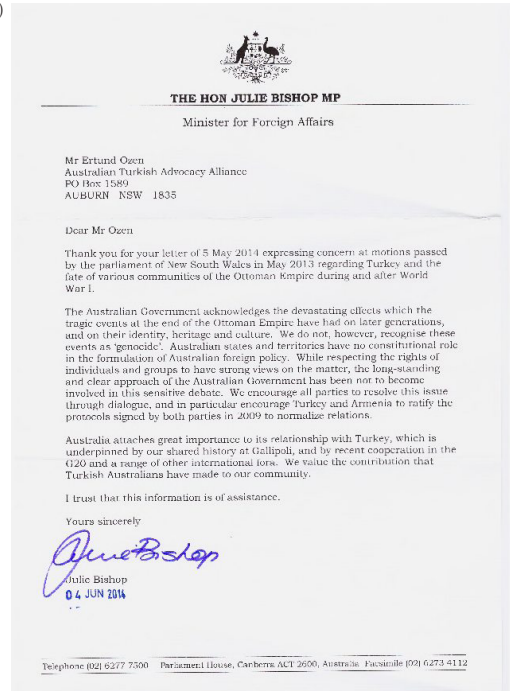
tedirler. Gerçi gayr-i Müslimler arasında da insafı olanlar yok değildir. Ancak çok azınlıktadırlar. Bu istisnalardan biri Avusturalya'dan gelmiştir. Avusturalyalı Bakanın dipnottaki mektubu manidardır.¹

1.2. Ermeni Meselesine Yaklaşım Tarzımızdaki Hatalarımız

Bu konuda bazı yaklaşım hatalarımızın olduğu kesindir. Bazılarını özellikle belirtmek istiyoruz.

1. Ermeni meselesi sadece Türk-Ermeni problemi değildir. Ermenilerin katliamları bütün Müslümanlara karşıdır. Sadece Türkleri değil, Müslüman Arap ve Kürtleri de katletmişlerdir. Arap âleminde Ermeni ve Kürt aydınların Ermeni soykırımı ile alakalı yıllardır yaptıkları olumsuz yayınlar, bu hadiseyi sadece Türklerin Ermenilere yaptığı soykırım olarak takdim etmişlerdir. Arap âleminde Ermenilerle alakalı kitapların pek çoğu Türklerin aleyhinedir ve makaleler de böyledir. Dolayısıyla İslam âlemi Ermeni soykırımı konusunda hem bu olumsuz yayınların ve hem de Batılı devlet ve yazarların etkisi

(1)



altındadırlar. Hâlbuki Ermenilerin sadece Türkleri değil bütün Müslümanları hedef aldıklarını açıklamak hem kolaydır ve hem de elimizde bu konuda belgeler çoktur.

Mesela, İstanbul'daki Robert College'in müdürü Cyrus Hamlin'in ihtilalci bir Ermeniyle yaptığı ve ABD'de Boston şehrinde yayınlanan Congre-gationist dergisine gönderdiği görüşme metninde, Anadolu'daki ihtilalci Ermenilerin niyet ve maksatları, ancak varmadaki metodları açıkça görülüyordu. Çok zeki, İngilizceyi Ermenice kadar iyi konuşan ve ihtilali açıkça savunan bu Ermeni, "Rusların Anadolu'ya girerek orayı zaptetmeleri için yol hazırladıklarını ve bunu umut ettiklerini belirtmiş", bunun nasıl olacağını Hamlin tarafından sorulması üzerine de cevaben: "Bütün Türkiye İmparatorluğunda kurulmuş bu Hınçak çeteleri Türkleri ve Kürtleri öldürmek için fırsat gözetecekler, bunların köylerini yakacaklar ve sonra dağlara çıkacaklar. O zaman hırstan kudurmuş İslamlar ayaklanacak ve savunmasız Ermenilere hücum edecekler: Rusya, insanlık ve Hıristiyan uygarlığı adına, içeri girecek ve Anadolu'yu zaptedecektir." demişti. Aynı Ermeni sözlerine devam ederek "Biz Ermeniler, serbest olmaya and içtik. Avrupa, Bulgar zulümlerini dinledi ve Bulgaristan'a hürriyet verdi. Milyonlarca kadın ve çocuğun kanlarını görecek, yükselen haykırışlarımızı duyacaktır" diyordu².

2. I. Dünya Savaşında Osmanlı Devleti'ne karşı cephe alan Şerif Hüseyin ve Arap milliyetçilerinin propagandalarıdır. El-Cezire TV'deki canlı bir yayında Ermeni bilim adamının elinden düşmeyen Şerif Hüseyin'e ait şu mealdeki ferman Arap âleminde olumsuz propagandaların temel kaynağı olmuştur.

'Ermeni erkekler, kadınlar ve çocuklarının katliamı, bu iddiaların onda biri bile doğruysa Hz. Peygamber'in şu hadisine aykırıdır: 'Kim bir zimmîye eziyet ederse, ben onun hasmıyım. Zimmîlere düşmanlık eden devlet bizim de düşmanımızdır. Türklere karşı Ermenilere destek olunuz.'

Buna karşı bizim tehcir kavramının İslami manasını açıklamamız ve hatta Kur'an'daki Haşr Suresinde yer alan celâ yani Hz. Peygamber'in Medine'deki bazı Yahudi kabilelerine karşı Allah'ın emriyle uyguladığı tehcir olayını anlatmamız yeterlidir. Türklerin Ermenilere soykırım yaptığını isbat etmek için 1940'lı yıllarda sözlükte olmayan genocide kelimesini koyan Batılıları ve Amerikalıları bu konuda ikna etmek neredeyse mümkün değildir. Ancak nüfusu 1,5 milyarı geçen İslam âlemine meselenin İslami mahiyetini açıklamak mecburiyetindeyiz. İslam'da katliam yasaktır; ancak celâ yani tehcir yani mecburi iskân caizdir.

3. Maalesef kendi içimizde aynı vatan da beraber yaşadığımız bazı Kürt kardeşlerimiz de bu konuya alet edilmektedir. Kürtlerin Ermenilerle aynı ırktan olduğu ileri sürülerek, etnik kökene dayalı ortak bir düşman üretilmektedir. Bunu özellikle Ermeni asıllı ve Kürtçe konuşan insanlar yapmaktadır.

Kürtlerin Ermenilerle aynı ırktan olup olmaması meselesine gelince, bu mesele Müslüman Kürtleri bir dakika bile meşgul etmemesi lazımdır. Zira İslamiyet İslam kardeşliğine aykırı olan ırkçılık iddialarını kesip atmıştır. Aslında bu mesele tarihi ilgilendiren bir konudur. Kürtlerin asıl ve nesepleri ne olursa olsun, İslam'dan ayrılmaya vicdanları asla müsaade etmez. Bununla birlikte, Kürtlerin Ermenilerle aynı ırktan değil, bilakis Araplarla aynı ırktan geldikleri yani Sami ırkından oldukları da tarihi gerçeklerdendir.

Bu iddialar 1900'lü yılların başından beri ileri sürüle gelmiştir. Hatta 1919 yılında Paris'te başlayan Barış Konferansı'na Şerif Paşa'nın başkanlığında bir Kürt delegasyonu katılmıştır. Şerif Paşa, Paris Barış Konferansı'nı Kürtler lehinde etkilemek için bir dizi görüşme yaptı. Konferansta Ermenilerle Kürtleri İngilizler müstakil birer devlet kurmak için teşvik etmiş ve iki tarafın temsilcile-

(2) Esat Uras, *Tarıhte Ermeniler ve Ermeni Meselesi*, Belge Yay., İstanbul 1976, s. 456.

ri dağılan Osmanlı İmparatorluğu'nun külleri üzerinde bir Ermenistan ve Kürdistan kurulması konusunda anlaşmıştı. Kürt Şerif Paşa ile Ermeni temsilcisi Boğos Nobar Paşa arasında sağlanan mutabakat, din adamları ve halkın büyük tepkisi üzerine bozuldu. Hatta Şerif Paşa istifa etmek zorunda kaldı.

1985 Kürt-Ermeni bildirgesi bozulan ilk anlaşmanın bu sefer Marksist Kürtler eliyle imzalanması noktasında çok büyük ve özel bir anlam taşımaktadır.

Öncelikle Ermeni Boğos Paşa ile Kürt Şerif Paşa'nın bu manadaki ittifaklarına en önce karşı çıkanlar Kürt Aşiretleri olmuştur. Ermeniler Doğu Vilayetlerinde tamamen azınlıkta bulduklarından dolayı, ne keyfiyet ve de kemiyet itibarıyla herhangi bir iddida bulunamayacaklarından, Kürtleri kendi maksatları uğrunda kullanmak istemişlerdir. Kürtler namına hareket ettiğini iddia eden Şerif Paşa'yı kullanmışlardır.

4 Kürtlerin Ermenilerle aynı ırktan olup olmaması meselesine gelince, Kürtlerin Ermenilerle aynı ırktan değil, bilakis Araplarla aynı ırktan yani Sami ırkından gelmektedirler. Aksi görüşte olanlar, Kürtler, Irak, İran, Türkiye ve Suriye'de yaşayan, Hint-Aryan kökenli olan halk olduğunu iddia etmektedirler.

Amerikan Merkezi İstihbarat Teşkilatı CIA ve Paris Kürt Enstitüsü'nün tahminlerine göre dünya'daki Kürt nüfusu 14 milyonu bulmaktadır. Ayrıca eski SSCB ülkeleri ve Lübnan ile Kuveyt'te de Kürt toplulukları yer alır. Afganistan'da Kabil yakınlarındaki eski Kürt topluluğu bu ülkeyi 1970'lerdeki Afgan İç Savaşı sırasında terk etmiştir.

Netice olarak şunu söyleyebiliriz ki, Kürtlerin Hz. Nuh'un Sam isimli oğlundan gelen Arapların da dahil olduğu Sami ırkından olma ihtimali daha büyüktür. Yoksa Ya'fes'in neslinden ve Ermeniler ile aynı kökten geldiği iddiası zayıf kalmaktadır³.

Şu andaki duruma gelince; Evvela, Doğu Anadolu'da ben Kürdüm diyenle-

rin önemli bir kısmı evlad-ı Resuldür yani Peygamber neslindedir. Buna bazı Alevi Kürdler de dâhildir. Bunların bir kısmı aslen -Karakeçili Aşireti gibi- Türk'türler. Bir kısmı Araptır. Elbette ki Kürt aslından gelenler de bulunmaktadır. Bediüzzaman şöyle der; Anadolu asırlarca hilafet merkezi olmasından dolayı, Anadolu'daki insanların tam olarak hangi ırktan geldiğini ancak ve ancak levh-i mahfuzu inceleyerek tesbit etmek mümkündür⁴. *Bu konuda günümüzdeki Kürt meselesine de ışık tutacak olan Bediüzzaman'ın cevabını aynen veriyoruz:*

Ermeniler'in maksadı Kürdleri aldatmaktan başka bir şey olamaz. Çünkü ileride Kürdlerin kemiyeten hal-i ekseriyette bulduklarını inkâr edemeseler bile, keyfiyeten, yani ilmen, irfanen kendilerinden dûn oldukları bahanesiyle, Kürdleri bir millet-i tabie haline getirecekleri muhakkaktır. Buna ise, aklı başında olan hiçbir Kürd taraftar değillerdir. Zaten Kürdler bu beyannameye yalnız sözle değil, bilfiil muhalif oldukları isbat ediyorlar.

Kürdlük davası pek mânâsız bir iddiadır. Çünkü herşeyden evvel Müslümandırlar.. Hem de salâbet-i diniyeyi taassub derecesine isal eden hakiki müslümanlardan... Binaenaleyh, Ermenilerle aynı ırktan bulunup bulunmadıkları meselesi, onları bir dakika bile işgal etmez. İslâm, uhuvvet-i İslâmiyeye münafi olan kav-miyet davasını men' eder.

Esasen bu, tarihe ait bir şeydir.. Kürdlerin asıl ve nesepleri ne olursa olsun, İslâm-dan iftiraka vicdan-ı millileri asla müsaid de-

(3) Hasan Cemal, *Kürtler*, Doğan Kitap, İstanbul 2004; Bediüzzaman Said Nursi, *Kürdler ve İslamiyet, Seb'ül-Reşad*, Sy. 461, Tr. 4 Mart 1336 (17 Mart 1920); D. N. Mac Kenzie, Th. Bois, Vladimir Fedoroviç Minorsky, *Kürtler ve Kürdistan*; 1996 Doz Basım-Yayın; Suat Parlar, *Türkler ve Kürtler Ortadoğu'da İktidar ve İsyân Gelecekleri*, Bağdat Yayınları, 2005; Nurer Uğurlu, *Kürtler ve Şeyb Sait İsyanı Kürt Milliyetçiliği*, Örgün Yayınevi 2006; Mehmet Bayrak (Hazırlayan), *Açık - Gizli / Resmi - Gayrresmi Kürdoloji Belgeleri*, Özge Yayınları 1994; Martin van Bruinessen, *Kürtlük, Türklük, Alevilik / Etnik ve Dinsel Kimlik Mücadeleleri*, İletişim Yayınları, İstanbul 2000; Mustafa Akyol, *Kürt Sorununu Yeniden Düşünmek Yanlış Giden Neydi? Bundan Sonra Nereye?*; Doğan Kitapçılık, İstanbul 2006; Wadie Jwaideh, *Kürt Milliyetçiliğinin Taribi Kökenleri ve Gelişimi*, İstanbul 1999, İletişim Yayınları; Kurds (The Columbia Encyclopedia, Sixth Edition. 2001-05.

(4) Ahmed Akgündüz, *Güneydoğu Meselesi ve Çözüm Yolları*, İstanbul 1996.

ğildir. Bununla beraber, *Kürdlerin Arap kavmi-
i necibi ile ırken alâkadâr bulunduğu hakâik-i
taribiyedendir.*

İslamiyyet, herhangi bir ırkın diğeri bir
unsur-u İslâm aleyhine olarak menfi surette
intibah hâsıl etmesini kabul edemez. Bina-
enaleyh, *Kürdleri Müslümanlıktan ayırmak
isteyenler esasat-ı İslâmiyeye mubalif hareket
ediyorlar. Fakat bunlar da kimlerdir? Bir iki
kulüpte toplanan beş on kişiden ibaret!.. Hakiki
Kürdler kimseyi kendilerine vekil-i müdafî' ola-
rak kabul etmiyorlar. Onların vekili ve Kürdlük
namına söz söyleyecek ancak Meclis-i Mebusan-
ı Osmaniyedeki mebuslar olabilir.*

Kürdistan'a verilecek muhtariyetten
bahsediliyor... *Kürdler, Ecnebî himayesinde
bir muhtariyeti kabul etmektense, ölümü tercih
ediyorlar.* Eğer Kürdlerin serbesti-i inkişafını
düşünmek lazım gelirse; bunu Boğus Nubar
ile Şerif Paşa değil, *Devlet-i Aliye düşünür.*

Hülâsa: Kürdler bu hususta kimsenin
tevassut ve müdahalesine muhtaç değildir-
ler. Seyyid Abdülkadir Efendinin beyanat-ı
ma'lumesine gelince: Bu hususta şimdilik
bir şey söyleyemem. Bununla beraber, bu
beyanatın tahrif edilip edilmediğini bilemiyo-
rum”⁵.

2. Tehcir ve Soykırım Kavramları

2.1 Konuyla Alakalı Batıdaki Kavramlar: *Genocide, Holocaust ve Massacre*

Türkçede soykırım veya eski tabirle
katliam diye ifade edilen bu manayı ifade
etmek üzere uluslararası hukukta üç önemli
kavram kullanılmaktadır: *genocide, holocaust*
ve *massacre*.

1. *Genocide*: Bu kelime 1900–1959 yıl-
ları arasında yaşayan Polonya asıllı bir Yahu-
di Hukukçu olan *Lemkin* tarafından hukuk
literatürüne sokulmuştur. Kelime aile, kabile

veya ırk manasını ifade eden Yunan asıllı *ge-
nos* kelimesi ile toplu öldürmek demek olan
Latin asıllı *cide* kelimesinden türetilmiştir.
1933 yılında Madrid’de toplanan Uluslarara-
sı Hukuk Komisyonu’na sunulan raporda ilk
hedef olarak 11 Ağustos 1933’de Irak’ta ger-
çekleştirildiği iddia edilen Asur Katliamı ile
Osmanlı Devleti’nin Ermenilere karşı yaptı-
ğı iddia edilen seçilmiştir. Avrupa hukukuna
bu kelime Türkler hedef alınarak girmiştir.
Ruslar, tartışmalar sırasında milyonlarca in-
sanı öldürdüğü halde, bu bir politik ve sa-
vaş kaybidir diyerek kendisini olayın dışında
tutmaya çalışmıştır. Hâlbuki yaptıkları tarife
Osmanlı’nın 1915 tarihli Tehcir kararı asla uy-
mamaktadır. Bu kelimedden önce aynı manayı
ifade etmek üzere Barbarlık ve Vandalizm
kelimeleri kullanılmaktaydı. 9 Aralık 1948
yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul
edilen Soykırım Suçunu Cezalandırma ve
Önleme Anlaşmasına (CPPCG) göre bir filin
soykırım olabilmesi için aşağıdaki unsurların
bulunması lazımdır:

a) Bir milletin veya bir azınlık grubu-
nun bütün üyelerini öldürme. Böyle bir olay
Ermeniler için söz konusu değildir.

b) Bir milletin veya bir azınlık grubu-
nun bütün üyelerine bedene ve ruhen zarar
verme. Ermeni milletine toplu zarar verilme-
mesi için Osmanlı devleti askeri taburlar gö-
revlendirmiştir.

c) Tamamen veya kısmen onları yok
etmek üzere bir milletin veya bir azınlık gru-
bunun hayat şartlarını kasıtlı olarak etkileme.
Yollarda intikal sırasında çekilen sıkıntılar dı-
şında, Osmanlı Devleti Ermeniler için böyle
bir işe girişmemiştir.

d) Bir milletin veya bir azınlık grubu-
nun içinde doğumu tamamen engelleme.
Ermeniler içinde bunun bir tek örneği dahi
görülmemiştir. Hatta Ermeni çocuklarının
korunması için özel yetimhaneler açılmıştır.

(5) *Kürdler ve İslâmiyet*, Sebil-ür Reşad, 17 Mart 1920, Sayı: 461.

e) Bir milletin veya bir azınlık grubunun çocuklarını başka bir gruba teslim etme. Yetim kalan bazı Ermeni çocuklarının Müslüman aileler tarafından sahiplenilmesi dışında bir olay yoktur.

Eğer Osmanlı Devleti'nin tehcir kararı ve uygulamaya ilişkin belgeler incelendiğinde, bu tehcir işleminin asla soykırım olmadığı görülür.

2. *Holocaust*: Bu kelime yine Yunanca olan holokauston kelimesinden alınmıştır. Kelime manası Tanrıya topluca sunuş manasını ifade eder. Ama uluslararası hukukta 1942 tarihinden itibaren Hitler'in Almanya'da Yahudilere karşı uyguladığı soykırım için kullanılır olmuştur. Daha sonra Nazi soykırımı diye kullanılmaya başlanmıştır.

3. *Massacre*: Bu kelime özellikle savunmasız çocuklar, hastalar ve kadınlara karşı girişilen toplu katliamlar için kullanılır. Tam karşılığı İsrail'in Filistin'de yaptıkları ve Amerika'nın Irak'ta işledikleridir. Bu aynı zamanda savaş suçudur ve İslam Hukuku tarafından tamamen yasaklanmıştır.

O halde soykırım; ırk, milliyet, etnik ve din farklılıkları nedeniyle insan gruplarının yok edilmesidir. Bu suç direkt olarak bir hükümet tarafından veya onun rıza göstermesi ile işlenebilir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu dünyada soykırım suçunu önlemek ve cezalandırmak için 1948'de "Soykırım Sözleşmesi"ni kabul etmiş ve Türkiye de bu sözleşmeye 1950 yılında taraf olmuştur.

Uluslararası hukuk, 1945–1949 yılları arasında Nuremberg Adalet Sarayında Nazi Almanya'sını; 1991 yılında Bosna'da katliam yapan Yugoslavya'yı ve 1994 yılında da yarım milyon insanın öldürüldüğü Ruanda'daki katliamı yargılamıştır. Şimdi de Filistin'i ve Irak'ı unutup Darfur'u yargılamak istemektedir.

Şu anda Belçika, Kanada, Fransa, Hollanda, İspanya, İsveç ve İngiltere soykırımı kanunla yasaklamış görünmektedirler⁶.

2.2 İslam Hukukunda Tehcir ve Celâ Kavramları; İslam'da Soykırım Yasağı Vardır

2.2.1 Haşır Suresi Soykırımı Değil Tehciri Emretmektedir

Hz. Peygamber'in Nadir Oğullarına uyguladığı tehcir olayıyla alakalı Kur'an'da müstakil bir sure bulunmaktadır. Adı 'Haşır' suresidir. "Haşır", "toplanma, toplama" anlamındadır ve genellikle kıyamet gününde Allah'ın huzurunda toplanma olayı için kullanılır. Bu surenin 2–17. ayetlerinde Medine Yahudilerinden Beni Nadir kabilesinin Müslümanlarla yaptıkları antlaşmaya hıyanet ederek Ahzab savaşında Mekke müşriklere yardım etmelerinden dolayı yurtlarından sürgün edilmeleri olayından söz edildiği ve bu olay onlar açısından "ilk haşır (toplu sürgün)" olarak adlandırıldığı için bu sureye "Haşır suresi" adı verilmiştir. Medine döneminde inmiştir. 24 ayettir.

Konuyla ilgili ilk üç ayetin meali şöyledir:

"2. Ehl-i kitaptan inkâr edenleri, ilk sürgünde yurtlarından çıkararak O'dur. Siz onların çıkacaklarını sanmamıştınız. Onlar da kalelerinin, kendilerini Allah'tan koruyacağını sanmışlardı. Ama Allah (O'nun azabı), onlara beklemedikleri yerden geliverdi. O, yüreklerine korku düşürdü; öyle ki ellerini hem kendi elleriyle, hem de müminlerin elleriyle harap ediyorlardı. Ey akıl sahipleri! İbret alın.

3. Eğer Allah onlara sürgünü yazmamış olsaydı, elbette onları dünyada (başka şekilde) cezalandıracaktı. Ahirette de onlar için cehennem azabı vardır.

4. Bu, onların Allah'a ve Peygamberine karşı gelmelerinden dolayıdır. Kim Allah'a karşı gelirse bilsin ki Allah'ın cezalandırması çetindir."

(6) Frans Chalk/Kurt Jonassohn, *The History and Sociology of Genocide: Analyses and case Studies*, Yale University Press, 1990; Israel W. Charney, *Encyclopedia of Genocide*, ABC-Clio Inc, 720 pages.

Hz. Muhammed (a.s.) Medine'ye hicret ettikten sonra Yahudi kabileleriyle ayrı ayrı antlaşma yaptı. Bu arada Nadir oğulları ile de lehinde veya aleyhinde herhangi bir faaliyette bulunmamaları üzere antlaşma yapmıştı. Ancak Uhud savaşında Mekkelilerin üstün çıkmaları üzerine Nadir Oğulları antlaşmalarını bozdular. Liderleri Ka'b bin Eşref Mekke'ye giderek Müslümanlara karşı Ebu Süfyan'la anlaşma yaptı. Bunun üzerine Ka'b'in süt-kardeşi Muhammed bin Mesleme (r.a.) Hz. Muhammed (a.s.)'ın emriyle Ka'b'ı bir gece evinde öldürdü.

Bu hiyanetler üzerine Kur'an âyetleri nâzil oldu. Müslümanlar Beni Nadir kabilelerinin etrafını kuşatarak yurtlarından çıkmalarını istediler. Beni Nadir kabilesi Ka'b için yas tuttıklarını ileri sürerek kendilerine on gün süre tanınmasını istediler. Bu istekleri kabul edildi. Ama onlar bu süre içinde savaş hazırlığı yaptılar. Münâfıkların başı Abdullah bin Ubey de onlara haber göndererek yurtlarından çıkmamalarını, direnmelerini, bu durumda kendisinin de yardımcı olacağını, yurtlarından çıkarılmaları halinde kendileriyle beraber çıkacağını haber verdi.

Kur'an'ın bu emri üzerine, Hz. Muhammed onlara silahtan başka bütün mal ve eşyalarını develerinin taşıyabileceği kadar alıp götürebileceklerini söyledi. Onlar da eşyalarını develere yüklemeye başladılar. Hatta evlerini kendi elleri ile yıkıp ve kendilerine yarayan direk ve tahtaları bile yükleyip götürdüler. Bu sürgün Arabistan'dan Şam'a yapılan ilk sürgündür. Sürgün bölgesi Şam'ın Ezriat şehridir.

Aynı akibete Beni Kaynuka kabilesi de maruz kalmıştır. Medine'de kendi ahidlerini bozmayan Beni Kureyza Yahudilerinden başka hiç bir kimse kalmadı.

Osmanlı Devleti tehciri, 29 Ağustos 1915 tarihiyle vilâyetlere gönderdiği şifre telgrafta şöyle tarif etmektedir:

“Ermenilerin buldukları mahallerden çıkarılarak tayin edilen mıntakalara sevklerinden hükûmetin beklediği gaye, bu unsurun hükûmet aleyhine faaliyetlerde bulunmalarını ve bir Ermenistan hükûmeti teşkili hakkındaki millî emellerini takib edemeyecek bir hale getirilmelerini temin esasına matuf olup, masum kişi ve şahısların imhası hedeflenmediğinden, sevkiyat esnasında kabilelerin can emniyeti sağlanmalı ve muhacirîn tahsisatından sarfiyat yapılarak işçilerine ait her türlü tedbir alınmalıdır. ...Daha önce de tebliğ edildiği üzere asker aileleriyle, ihtiyaç nisbetinde sanatkâr, Protestan ve Katolik Ermenilerin sevkedilmemesi hükûmetçe kesin olarak kararlaştırılmıştır. Kafilelere saldırıya ve bilhassa gasb ve hiss-i hayvaniyelerine mağlup olarak ırza geçmeye teşebbüs edenlerle, bunlara ön ayak olan jandarma ve memurlar hakkında gecikmeksizin kanunî tedbir alınarak, şiddetle cezalandırılmalı ve bu gibiler derhal azl edilerek Divan-ı Harblere teslim edilmelidir. Bu gibi olayların tekrarından vilâyet ve sancakların yetkililerinin sorumlu tutulacağı beyan olunur”.⁷

2.2.2 İslam'da Soykırım Yani Bir Milletin Toplu Halde Yok Edilmesi Kesinlikle Yasaktır

İslam'da soykırım olup olmayacağını harp halindeki yasak ve serbest fiilleri ayrı ayrı özetleyerek izah edebiliriz:

A) Yasak fiiller: Zulüm ve işkence ile öldürmek; muhârip sınıfına girmeyen kadınları, küçükleri sahiplerine hizmet için gelmiş köleleri, sakat ve müzminleri, yaşlıları, hastaları, akıl hastalarını ve dünyadan el etek çekmiş din adamlarını öldürmek yasaktır. Ancak bunlardan biri bedeni, fikri ve malı ile savaşa katılırsa, öldürülebilirler.

İnsan ve hayvanların *uzwularının kesilmesi (müsl)* de yasaktır. Verilen söze veya

(7) 29 Ağustos 1915 tarihli vilâyetlere gönderilen telgrafta Ermenilerin göç ettirilmesindeki gaye ve esaslar anlatılmaktadır, BA, DH. ŞFR., nr. 55/292.

muâhedeye aykırı hareket yasaktır. Savaş zarureti bulunmadan ziraî mahsuller, orman ve ağaçlar yakılamaz. Zina ve gayr-i meşrû mü-nasebetler yasaktır. Rehinelere öldürülemez; ölümlerin başı ve uzuvları kesilemez ve katliam yapılamaz. Başta baba olmak üzere yakın akrabalar, savaşla ilgisi olmayan esnaf ve tüccarlar öldürülmez. Daha başka yasaklar da bulunmakla beraber, biz bu kadarıyla iktifâ ediyoruz⁸.

B) Normal zamanlarda yasak olduğu halde savaş sebebiyle serbest hale gelen fiiller iki gruba ayrılır:

Birinci grup; düşman şahıslara karşı yapılması caiz olan fiillerdir. Savaşa katılan düşman askerlerini öldürmek, yaralamak, takip etmek ve esir almak caizdir. Öldürülmesi gerekenleri daha önce belirtmiştik. Hz. Peygamber'in "*Harp hiledir*" hadisi gereği, düşmanı şaşırtmak, moralini bozmak ve yanlış taktik ve stratejilere sevk etmek amacıyla savaşta hile yapılabilir. Bunun hazırlayıcısı demek olan soğuk harp yani propaganda da caiz görülmüştür. Düşmana her çeşit silahla hücum edilebilir. Ancak zehirli silahların kullanılması, hukukçular tarafından reddedilmiştir. Kalelerin yakılması veya düşmanın suda boğulması da caiz görülmüştür. Gece baskını ve pusu da harbin sevk ve idaresinde caiz görülen harp vasıtaları arasındadır. Bedir harbinde yapıldığı gibi suyolları kesilebilir veya kullanılmaz hale getirilebilir. Düşmana haber sızdıran casuslar ölüm cezasına çarptırılırlar. Kısaca yasak fiillerin dışında bütün fiiller harp zamanında serbest hale gelir. Bu arada hava ve deniz harbinin de caiz görüldüğünü sadece belirtelim⁹.

İkinci grup ise; düşman mallarına karşı harp esnasında yapılabilecek fiillerdir. İslâm hukuku, temelde sulh veya harp halinde her çeşit mal telefini yasaklar. Ancak harp zarureti gereği bu kaidenin istisnaları ortaya çıkmış ve düşmana ait binaların yıkılması, ağaçların kesilmesi ve ziraî mahsullerin telef edilmesi caiz görülmüştür¹⁰. Harp halinde bile bu sı-

nırlamaları getiren bir dinin katliama ve soykırıma müsaade etmesi mümkün değildir.

2.2.3 Ermenilerin I. Dünya Savaşı Öncesinde Yaptıkları İslam Hukukundaki "Bağy" Yani Devlete İsyân Suçudur

Ermenilerin I. Dünya savaşı öncesi Osmanlı Devleti'nin düşmanlarıyla ittifak ederek isyan etmesi, tam anlamıyla bir bağy suçudur.

Devlete isyan yani bağy suçu, eski hukukumuzda siyâsî suçları ifade etmekte ve Türk hukuk tarihinde çokça bahsedilen "*siyâseten katl*" müessesesinin de temelini teşkil etmektedir.

Bağy suçu, Müslümanlardan bir veya birkaç kişinin, mevcut devlet düzenine haksız olarak başkaldırmaları ve devletin emirlerine itaat etmemeleridir şeklinde tarif edilmektedir. O halde bağy suçunun temel unsurları, devlete (imama, padişaha) karşı ayaklanmak, kuvvet kullanarak iktidarı ele geçirmeyi amaçlamak (muğâlebe) ve açık bir isyan kasdı içinde bulunmak olarak özetlenebilir¹¹. Bağy suçunu işleyenlere *bâğî* ve *buğât* denilir.

İsyân (bağy) suçunun kısmen had ve kısmen de ta'zir olarak, suçun safhalarına göre değişik cezaları vardır. Farklı fikirlere sahip oldukları halde bir grup teşkil etmeyen ve bir yerde toplanarak baş kaldırmayanlara dokunulmaz. Propaganda yaparlarsa ikaz edilirler, ileri giderlerse ta'zir cezası ile cezalandırılırlar. Bir yerde toplanmalarına rağmen devlete itaate devam ederlerse, kendileriyle savaşılmaz. Ancak devlete isyan ettikleri an, savaşla yola getirilirler ve cezaları idamdır¹².

(8) Mevkufatı, I/343; Damad, I/643 vd.; Hamidullah, 318-327.

(9) Mevkufatı, I/342-343; Damad, I/643-644; Hamidullah, 344-360; Ahmed Reşit Turnagil, *İslâmiyet Ve Milletler Hukuku*, İstanbul, 1972, s. 216 vd.

(10) Mevkufatı, I/342, Ahmed Reşit Turnagil, *İslâmiyet Ve Milletler Hukuku*, 218-219; Damad, I/643.

(11) BA, YEE, 14-1540, Islâhât-ı Kanuniye Lâyihası, 50 vd.; Damad, I/707 vd.; Udeh, II/671 vd.; Kur'an, Hucurât, 9-10.

(12) Damad, I/707-709; Udeh, II/697 vd.; Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, İstanbul 1984, c. 1, 134.

3. 1915 Tarihli Ermeni Tehcir Kararnamaesi

Osmanlı tatbikatında da çeşitli amaçlarla sürgünler yaşanmıştır. Klasik dönem dediğimiz Osmanlı'nın zirve asırlarında fetihlerle elde edilen bölgelerde İslami inancın, Türk töresinin yer etmesi ve Osmanlı hâkimiyetinin sağlanması için Anadolu içlerinden sürgünlerle buralara yeni iskânlar yapılmıştır. Kıbrıs örneğinde olduğu gibi şehir hayatının devamı için gerekli olan zenaat gruplarından bazı kimseleri de Anadolu şehirlerinden alarak buraya iskân ettiği görülmüştür.

Osmanlı sürgünlerini bir başka sebebi ise Anadolu'da olsun diğer bölgelerde olsun toplumu rahatsız eden unsurları uzak bölgelere yerleştirmek suretiyle bu sıkıntıyı giderdiği olmuştur. Yine bir bölgede aşırı nüfuz kazanan grupların muhtemel güç gösterisini de önlemek amacıyla sürgüne müracaat edildiği olmuştur¹³.

Devletin varlık ve güvenliğinin korunması için, savaş hali bulunan köylerde ve kasabalarda sakin olan Ermenilerden nakli gerekenlerin tespit edilen iskân mahallerine refah içinde ve zarar görmeden ulaştırılmaları ve yerleştirilecekleri yerlerde istirahatlarının temin edilmesi İslam Hukuku'ndaki ifadesiyse "tehcir" diye ifade edilmiştir.

Ermenilerin yerlerinin topluca değiştirilmesi fikri de Van isyanı üzerine doğmuştur. Daha önce komiteciler ve zararlı Ermeniler uzaklaştırılmışlardı. Van isyanı bu defa Ermenilerin toplu olarak yerlerinin değiştirilmesi konusunu gündeme getirmiştir.

Devletin bekası ve emniyetin sağlanması amacıyla Başkumandanlık Vekâleti, Dâhiliye Nezareti'ne, Rusların Kafkaslarda Müslümanlara 1915 Nisan'ından beri uyguladıkları ve Osmanlı Devleti tehcir uygulamasına mecbur kalmıştır.

Osmanlı Devleti Bakanlar Kurulunun Ermenilerin tehciri ile alakalı aldığı karar,

düşmanla işbirliği yapma, masum halkı katletme ve isyan çıkarma gibi zararlı hareketlerde bulunan Ermenilerin Musul, Zor, Halep ve Suriye'nin bazı bölgelerine sevkleri için alınmıştır. İçişleri bakanlığının 13 Mayıs [1]331 tarihli ve 270 numaralı tezkiresi üzerine, Bakanlar Kurulu tarafından alınan tehcir kararı 16 B. 1333 (30 Mayıs 1915) tarihlidir. Sıra numarası 163'dür.

A) Türkçe Sadeleştirilmiş Metin

Bakanlar Kurulu Müzakerelerine Mahsus Zabıt Özeti

Savaş alanlarına komşu olan yerlerdeki Ermenilerden bir kısmının Osmanlı sınırlarını devletin düşmanlarına karşı korumakla meşgul bulunan Ordunun hareketlerini zorlaştırmak; askeri mühimmat ve erzak naklini güçleştirmek; düşmanla işbirliği yaparak ve özellikle de düşman saflarına katılarak memleket içinde askeri kuvvetlere ve masum ahaliye silahlı olarak hücum etmek; Osmanlı kasaba ve şehirlerine musallat olarak adam öldürmek ve yağmalamak ve düşmanın deniz kuvvetlerine erzak tedarik ederek askeri alanları onlara göstermek gibi suçları işledikleri bir gerçektir. İhtilal unsurlarının savaş hareket alanından uzaklaştırılması ve asilere hareket üssü ve sığınak teşkil eden köylerin tahliyesi gerekmektedir. Bu konuda bazı icratların yapıldığı ve bu cümleden olarak Van, Bitlis, Erzurum vilayetleri; Adana merkez, Sis merkez ve Mersin merkez istisna olmak üzere Adana, mersin, Kozan ve Cebel-i Bereket sancakları; Maraş merkez müstesna olmak üzere Maraş Sancağı; Halpe Vilayetinin merkez kazaları müstesna olmak üzere İskenderun, Belen, Cısr-i Şuur ve Antakya'nın kazaları, köyleri ve kasabalarında sakin olan Ermenilerin Güney Vilayetlerine sevkine başlanması gerekmektedir. Bu arada Van Vilayetine sınır olan kuzey kısmı hariç Musul

¹³ Geniş bilgi için bkz. Ömer Lütfi Barkan, "Osmanlı İmparatorluğu'nda bir iskan ve kolonizasyon metodu olarak sürgünle", *İÜİF*, c. XI, (1949-1950), İstanbul.

vilayetine; Zor sancağına; Merkez hariç olmak üzere Urfa sancağının güney kısmına; Suriye Vilayetine doğu kısmında tayin edilen yerlere nakl ve iskanına başlanmış olup devam edileceği açıklanmıştır. Böylece devletin temel menfaatine uygun olarak bu işlemlerin bir kurala bağlanması gereğine ve bu konuda bazı kararlar alınmasına dair İçişleri Bakanlığının 13 Mayıs 1331 (30 Mayıs 1915) tarihli ve 270 nolu tezkeresi okundu.

KARAR

Gerçekten Devletin varlık ve güvenliğinin korunması uğrunda devam eden fedakâr icraat ve ıslahat üzerine, yapılan ıslahata olumsuz etki yapan bu tür zararlı hareketlerin müessir bir şekilde ortadan kaldırılması kesinlikle zaruridir ve adı geçen bakanlık tarafından başlatılan icraatın gayet yerinde olduğu ortadadır. Bu sebeple mezkûr tezkerede açıklandığı gibi, isimler zikredilen köylerde ve kasabalarda sakin olan Ermenilerin nakli gerekenlerin tespit edilen iskan mahallerine refah içinde ve zarar görmeden ulaştırılmaları ve yerleştirilecekleri yerlerde istirahatlarının temin edil-mesi gerekmektedir. Ayrıca can ve mallarının korunmasıyla birlikte yerlerinde ulaştıklarında tesbit edilen yerlere iskân edilinceye kadar Muhacirlere ait ödenekten işeleri; geçmişteki mali ve ekonomik durumlarına göre mal ve arazi tahsisi; içlerinden muhtaç olanlara hükümet tarafından mesken inşası; çiftçi ve sanat erbabına tohumluk, alet ve edevat tevzii; terk ettikleri memlekette kalan malları ve eşyalarının veya kıymetlerinin kendilerine uygun bir şekilde iadesi; tahliye edilen köylere muhacir ve aşiretlerin iskânıyla emlak ve arazinin kıymeti takdir edilerek kendilerine verilmesi; tahliye olunan şehir ve kasabalarda bulunan gayr-i menkul mallarının tahrir edilerek cins ve kıymeti tesbit edildikten sonra muhacirlere dağıtılması; yerleştirilecek göçmenlerin uzmanlık alanları dışında kalan zeytinlik, dutluk, bağ portakallıklar ile dükkan, han, fabrika ve depo gibi akarların açık arttırma ile satılarak veya kiraya verilerek elde edilecek meblağla-

rın kendilerine verilmek üzere sahipleri namına emaneten mal sandıklarına konulması; zikredilen işlemlerin yerine getirilmesi için gerekecek masrafların Muhaciler Fonundan ödenmesi konusunda zikredilen Bakanlık tarafından düzenlenen Talimatın tan olarak uygulanması gerekmektedir. Böylece terk edilen malların korunması, idaresi, iskan işlemlerinin yürütülmesi, tanzimi ve teftişi ve bu konuda Talimat hükümlerinin ve Bakanlık kararlarının esas alınması, tali komisyonlar kurularak maaşlı memur istihdamı; bunların doğrudan İçişleri Bakanlığına bağlı olmaları ve bir reis ile İçişleri ve Maliye bakanlığından birer memur olmak üzere iki azadan meydana gelecek komisyonun adı geçen yerlerde Valilerin nezareti altında Talimatın hükümlerini icra eylemeleri tensip edilmiştir. Bu şekilde cevabın adı geçen Bakanlığa ve ilgili dairelere bildirilmesi kararlaştırılmıştır.

17 Mayıs 1331 (30 Mayıs 1915)

B) Aslı

Sıra numrosu: 163

Meclis-i Vükelâ Müzâkerâtına Mahsûs Zabıtname

Hülasâ-i me'âli

Menâtik-ı harbiyyeye civâr mahallerde sâkin Ermenilerden bir kısmının hudûd-ı Osmaniyye'yi a'dâ-yı devlete karşı muhâfaza ile meşgûl olan Ordu-yı Hümâyûn'un harekâtını tas'ib ve erzâk ve mühimmât-ı askeriyye nakliyâtını işkâl ve düşman ile tevhîd-i âmâl ve ef'âl ve bi'l-hâssa sufuf-ı âdâya illitihak ve memleket dâhilinde kuvvâ-yı askeriyyeye ve ahâlî-i ma'sûmeye müsellahan ta'aruz ve şuhûr ve kasabât-ı Osmaniyye'ye tasallut ile katl ve nehb ü gârete ve düşman kuvvâ-yı bahriyyesine erzâk tedârikiyle mevâki'-i müstahkemeyi irâ'eye cür'etleri bu gibi anâsır-ı ihtilâliyyenin sâha-i harekâtdan uzaklaştırılmasını ve usâta üssül-harekât ve melce' olan köylerin tahliyesini îcâb ederek bu bâbda ba'zı gûna icrâ'âta başlanıldığı ve mine'l-

cümle Van, Bitlis, Erzurum vilâyâtıyla nefsi Adana, nefsi Sis ve nefsi Mersin müstesnâ olmak üzere Adana, Mersin, Kozan, Cebel-i Bereket livâları ve nefsi Mar'aş müstesnâ olmak üzere Mar'aş sancağı ve Haleb vilâyetinin merkez kazâları müstesna olmak üzere İskenderun, Belen, Cisir-i şu'ûr ve Antakya kazâları kurâ ve kasabâtında sâkin Ermenilerin vilâyât-ı cenûbiyyeye sevkine bi'l-ibtidâr Van vilâyetiyle hem-hudûd olan kısım-ı şimâlîsi müstesnâ olmak üzere Müsul vilâyetine ve Zor sancağına ve nefsi Urfa müstesnâ olmak üzere Urfa sancağının kısım-ı cenûbiyyesine ve Haleb vilâyetinin şark ve şark-ı cenûbî kısmına ve Sûriye vilâyetinin kısım-ı şarkisinde ta'yîn ve tahsîs edilen mahallere nakl ve iskânına mübâşeret ve devâm edilmekte bulunduğu beyânıyla menfa'at-i esâsiyye-i devlete muvâfık telakkî edilen bu cereyânın bir usul ve kâ'ide-i muttarideye rabtı lüzûmuna ve bu bâbda ba'zı ifâdâta dâ'ir Dâhiliye Nezâreti'nin 13 Mayıs sene [1]331 târihli ve 270 numrolu tezkiresi okundu.

KARARI

Fi'l-hakîka devletin muhâfaza-i mevcûdiyyet ve emniyyeti uğrunda tevâlî eden icrâ'ât ve islâhât-ı fedâkârîsi üzerine icrâ-i sû-i te'sîre sebep olan bu kabîl harekât-ı muzırranın icrâ'ât-ı mü'essire ile imhâ ve izâlesi kat'iyen muktezî ve nezâret-i müşârûn-ileyhâca bu emrde ibtidâr olunan icrâ'âtdaki isâbet bedihi olduğundan tezkire-i mezkûrede dermiyân kılındığı üzere muharrerü'l-esâmî kurâ ve kasabâtda sâkin Ermenilerden nakli icâb edenlerin mahall-i mürettebe-i iskâniyyelerine müreffehen sevk ve îsâlleriyle güzergâhlarında te'mîn-i istirâhât ve muhâfaza-i cân ve mâlları ve muvâsalâtlarında keyfiyyet-i îğvâlarıyla sûret-i kat'iyyede iskânlarına kadar "Muhâcirîn Tahsîsâtı"ndan i'âşeleri ve ahvâl-i sâbika-i mâliyye ve iktisâdiyyeleri nisbetinde kendilerine emlâk ve arâzî tevzî'i ve içlerinden muhtâc olanlara taraf-ı hükûmetden mesâkin inşâsı ve zurrâ' ve muhtâcîn-i erbâb-ı san'ata tohumluk ve âlât ve edevât tevzî'i ve terk etdikleri memleketde kalan emvâl ve eşyâlarının veyâhûd kıymetlerinin kendilerine suver-i münâsibe ile i'âdesi ve tahliye edilen

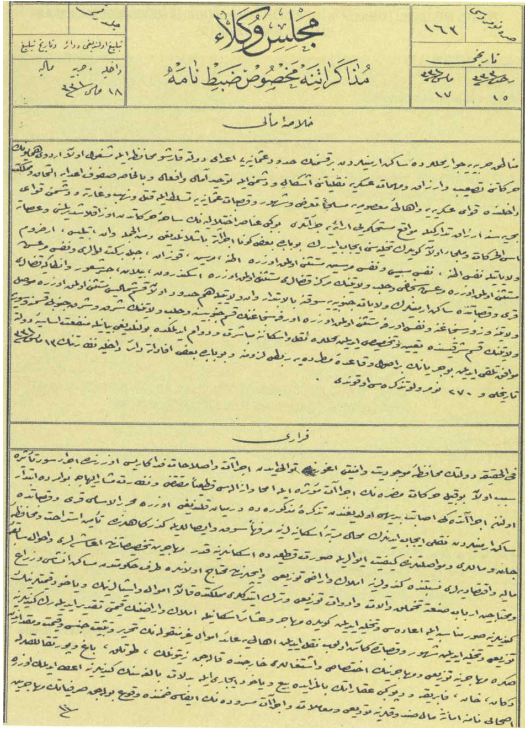
köylere muhâcir ve aşâ'ir iskânıyla emlâk ve arâzînin kıymeti takdîr edilerek kendilerine tevzî'i ve tahliye edilen şuhûr ve kasabâtda ka'in olup nakledilen ahâlîye â'id emvâl-i gayr-i menkûlenin tahrîr ve tesbît-i cins ve kıymet ve mikdârından sonra muhâcirîne tevzî'i ve muhâcirînin ihtisâs ve işigâlleri hâricinde kalacak zeytunluk, dutluk, bağ ve portakallıklarla dükkân, hân, fabrika ve depo gibi akârâtın bi'l-müzâyede bey' veyâhûd icârî ile bedelât-ı bâliğâsının kendilerine i'tâ edilmek üzere ashâbı nâmına emâneten mâl sandıklarına tevdi'i ve mu'âmelât ve icrâ'ât-ı mesrûdenin ifâsı zımında vukû' bulacak sarfiyâtın "Muhâcirîn Tahsîsâtı"ndan tesviyesi zımında nezâret-i müşârûn-ileyhâca tanzîm edilmiş olan tâ'lîmâtınâmenin bi-temâ-mihâ tatbîk-i ahkâmıyla emvâl-i metrû-kenin te'mîn-i muhâfaza ve îdâresi ve mu'âmelât-ı umûmiyye-i iskâniyyenin tesrî' ve tanzîmî ve tedkîk ve teftîşi ve bu husûsda ta'lîmâtname ahkâmı ve nezâret-i müşârûn-ileyhâdan ahz ve telakkî edilecek evâmîr dâ'iresinde mukarrerât ittihâz ve tatbîki ve tâlî komisyonlar teşkîli ile ma'âşlı me'mûr istihdâmı vazîfe ve salâhiyyetlerini hâ'iz olmak ve doğrudan doğruya Dâhiliye Nezâreti'ne merbût bulunmak ve bir re'îsi ile biri me'mûrîn-i dâhiliyyeden ve diğeri me'mûrîn-i mâliyyeden intihâb ve ta'yîn edilecek iki a'zâdan terekkeb etmek üzere komisyonlar teşkil edilerek mahallerde mezkûr ta'lîmâtınâmenin vâliler tarafından icrâ-yı ahkâmı tensîb edilmiş olduğunun cevâben nezâret-i müşârûn-ileyhâya tebliği ve devâ'ir-î müte'allıkaya ma'lûmât i'tâsı tezekkür kılındığı,

17 Mayıs 1331

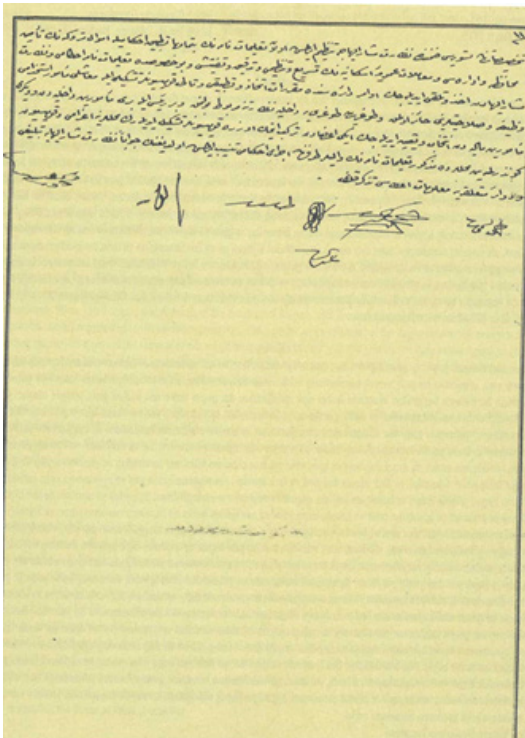
Kaynak: BA, Meclis-i Vükelâ Mazbatası, 198/24.

Osmanlı Devleti'nin Ermeniler için aldığı bu tehcir kararı ile Hz. Peygamberin Yahudilere uyguladığı tehcir kararı mukayese edildiğinde önemli benzerlikler olduğu görülür. Hz. Peygamber'in uygulamalarını referans kabul eden Müslüman toplulukların özellikle Müslüman Arap ve Kürtlerin batıların ve Ermeni lobisinin propagandalarına

kanmadan bu iki uygulamaya bakmaları gerekir.



12 Tehcir Kararnamesi, BA, Meclis-i Vukela Mazbatasi, 198/24.



Tehcir Kararnamesi, BA, Meclis-i Vukela Mazbatasi, 198/24.

4. Netice

Başta Osmanlı Devleti olmak üzere bütün Müslüman Türk Devletleri, bütün askeri hareketlerini tamamen İslâm Hukukunun hükümleri çerçevesinde yapmışlardır. İslâm Hukukunda soykırım yasaktır. İslâm Hukukuna göre, bilfiil harp halinde bile, İslâm ordularına düşmanın şahıs ve mallarına karşı bazı fiillerin icrası ve hele hele katliam yapılması yasaklanmıştır. Zulüm ve işkence ile düşman askerini dahi öldürmek; muhârip sınıfına girmeyen kadınları, küçükleri, sahiplerine hizmet için gelmiş köleleri, sakat ve müzminleri, yaşlıları, hastaları, akıl hastalarını ve dünyadan el etek çekmiş din adamlarını öldürmek yasaktır. Ancak bunlardan biri bedeni, fikri ve malî ile savaşa katılırsa, öldürülebilirler. İnsan ve hayvanların uzuvlarının kesilmesi (müsle) de yasaktır. Verilen söze veya muâhedeye aykırı hareket yasaktır. Savaş zarureti bulunmadan ziraî mahsuller, orman ve ağaçlar yakılmaz. Zina ve gayr-i meşrû münasebetler yasaktır. Rehineler öldürülemez; ölülerin başı ve uzuvları kesilemez ve katliam yapılamaz. Başta baba olmak üzere yakın ak-raba, savaşa ilgisi olmayan esnaf ve tüccarlar öldürülmez.

Bu hükümleri, tehcir kararı alan Tal'at Paşa da bilmektedir. Zaten 1986 yılından sonra bütün Osmanlı Arşivi'ndeki belgeler araştırmacılara açılmasına ve bu konuda iddiası olanlar iddialarını isbat etmeye davet edilmiştir.

Kısaca aslı astarı olmamasına rağmen, bir asra yakındır Ermeni katliamı iddialarıyla suçlanan Müslüman Türk milletinin katliam yapmadığı halde suçlanmaya devam edilmesi, tarihi ve ilmî değil, sadece siyâsidir. Osmanlı Arşivlerini açan Türkiye Cumhuriyeti Devleti, bu iddialara en güzel cevabı vermiştir.

Osmanlı devleti zayıflamaya başlayıp, hemen her konuda Avrupa'nın müdahalesine maruz kalınca, Türk - Ermeni ilişkilerinde de bir bozulma devri başlamıştır. Batılı ülkeler

Osmanlı Devleti'ni bölerek bölgesel çıkarlarına ulaşabilmek için Ermenileri Türk toplumundan koparmayı hedeflemişlerdir.

Özellikle Avrupa'nın bazı büyük devletleri "ıslahat" adı altında bir yandan Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışırken, bir yandan da Ermenileri, Osmanlı Yönetimi'ne karşı teşkilatlandırmışlardır.

Böylece ülke içinde ve dışında teşkilatlanmış ve silahlanan Ermeni komiteleri ile Ermeni kiliselerinin kışkırtıcı faaliyetleri sonucunda, Ermeni toplumu yavaş yavaş Türklere uzaklaşmaya başlamıştır.

Türklerin iyi tutumuna karşın, yabancı devletlerle ittifak etmek suretiyle Türklerle mücadeleye başlayan Ermeniler, Batı'nın desteğini alabilmek için kendilerini "ezilen bir toplum" olarak göstermeye ve "Anadolu üzerindeki egemenlik haklarını Türklerin gasp ettiği"ni dile getirmeye başlamışlardır.

Islahat fermanı ile Müslümanlar ve Gayr-i Müslimler eşit statüye getirilince ayrıcalıklarını kaybeden Ermeniler, 1877 -1878 Osmanlı - Rus Savaşı sonunda, Rusya'dan "işgal ettiği Doğu Anadolu topraklarından çekilmemesini, bölgeye özerklik verilmesini veya Ermeniler lehine ıslahat yapılmasını" talep etmişlerdir. Bu isteklerle birlikte Ermeni sorunu ilk kez ortaya çıkmaya ve uluslararası bir şekil almaya başlamıştır.

Yukarıda kaynaklarıyla birlikte açıkladığımız gibi, Osmanlı devletinin yaptığı Kur'an'da geçen ve Osmanlı Devletinde iskân politikası olarak kullanılan tehcir yahut celâdır; Batılı devletlerin kullandıkları ve Müslüman milletlere uyguladıkları, genocide veya benzeri kelimelerle ifade edilen soykırım değildir.

Kaynaklar

Ahmed Akgündüz, Güneydoğu Meselesi ve Çözüm Yolları, İstanbul 1996.

Ahmed Reşit Turnagil, *İslâmiyet Ve Milletler Hukuku*, İstanbul, 1972.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, 29 Ağustos 1915 tarihli vilayetlere gönderilen telgrafta Ermenilerin göç ettirilmesindeki gaye ve esaslar anlatılmaktadır, BA, DH.ŞFR., nr. 55/292.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi,, YEE, 14-1540, Islâhât-ı Kanuniye Lâyihası.

Bediüzzaman Said Nursi, Kürdler ve İslamiyet, *Sebil'ür-Reşad*, Sy. 461, Tr. 4 Mart 1336 (17 Mart 1920).

D. N. Mac Kenzie, Th. Bois, Vladimir Feodoroviç Minorsky, *Kürtler ve Kürdistan*; 1996 Doz Basım-Yayın.

Damad, Şeyh-zâde, Mecma ül-Enhür Şerhu Mültek'al-Ebhur, I-II, İstanbul, 1331.

Elmalı, Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili* I-X, İstanbul 1979.

Esat Uras, *Tarihçe Ermeniler ve Ermeni Meselesi*, Belge Yay., İstanbul 1976, s. 456.

Frans Chalk/Kurt Jonassohn, *The History and Sociology of Genocide; Analyses and case Studies*, Yale University Pres, 1990;

Muhammed Hamidullah, İslâm Peygamberi I-II, trc. Salih Tuğ, İstanbul 1980.

Hasan Cemal, *Kürtler*, Doğan Kitap, İstanbul 2004;

Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, İstanbul 1984.

Israel W. Charny, *Encyclopedia of Genocide*, ABC-Clio Inc, 720 pages.

Kur'an, Hucurât, 9-10.

Kurds (The Columbia Encyclopedia, Sixth Edition. 2001-05.

Kürdler ve İslâmiyet, Sebil-ür Reşad, 17 Mart 1920, Sayı: 461.

Martin van Bruinessen, *Kürtlük, Türklük, Alevidik / Etnik ve Dinsel Kimlik Mücadeleleri*, İletişim Yayınları, İstanbul 2000;

Mehmet Bayrak (Hazırlayan), *Açık - Gizli / Resmî - Gayrresmî Kürdoloji Belgeleri*, Özge Yayınları 1994;

Mevkufatî, Muhammed, Mültekâ Tercümesi, İstanbul 1302.

Mustafa Akyol, *Kürt Sorununu Yeniden Düşünmek Yanlış Giden Neydi? Bundan Sonra Nereye?*.

Nurer Uğurlu, *Kürtler ve Şeyh Said İsyanı Kürt Milliyetçiliği*, Örgün Yayınevi 2006

Ömer Lütfi Barkan, "Osmanlı İmparatorluğu'nda bir iskân ve kolonizasyon metodu olarak sürdürüle", *İÜİF*, c. XI, (1949-1950), İstanbul.

Suat Parlar, *Türkler ve Kürtler Ortadoğu'da İktidar ve İsyan Gelenekleri*, Bağdat Yayınları, 2005.

Udeh, Abdülkadir, *Et Teşri'ül Cinâiyy'ül-İslâmî* I-II, Beyrut, ts.

Wadie Jwaideh, *Kürt Milliyetçiliğinin Tarihi Kökenleri ve Gelişimi*, İstanbul 1999, İletişim Yayınları.

Zeydan, Abdülkerim, *Ahkâmü'z- Zimmiyyîn Ve'l-Müste'menin*, Bağdat 1963.